

# **IME I MANIPULACIJA**

**Kodeks srpskih medija  
i povezanih grupa 2001–2016**

Ištvan Kaić

Ištvan Kaić

# Ime i manipulacija

Kodeks srpskih medija  
i povezanih grupa 2001–2016

*Izdavač*

Publisher d.o.o.  
Beogradska 39, 11000 Beograd  
+381 11 40 444 15  
office@ekspres.net

*Supervizor*

Rade Jerinić

*Urednik*

Ivan Radovanović

*Recenzenti*

Ivan Tasovac  
Prof. dr Dejan Vuk Stanković

*Lektura i korektura*

Nevena Živić  
Maja Čolović  
Sanja Žujović

*Korice i prelom*

Aleksandar Panić

*Tiraž*

1.500

*Štampa*

4print

---

Ištvan Kaić

# ime i manipulacija

Kodeks srpskih medija  
i povezanih grupa 2001–2016

---

Publisher  
Beograd, 2017.



*I keep six honest serving-men  
They taught me all I knew;  
Their names are What and Why and When  
And How and Where and Who.  
I send them over land and sea,  
I send them east and west;  
But after they have worked for me,  
I give them all a rest.*

*I let them rest from nine till five,  
For I am busy then,  
As well as breakfast, lunch, and tea,  
For they are hungry men.*

*But different folk have different views;  
I know a person small—  
She keeps ten million serving-men,  
Who get no rest at all!*

*She sends 'em abroad on her own affairs,  
From the second she opens her eyes—  
One million Hows, two million Wheres,  
And seven million Whys!*

*Six honest serving men  
Rudyard Kipling*



# DIJAGRAM SADRŽAJA

UVODNA REČ 15

PROLOG 19

## GLAVA I: ČETIRI OZNAČITELJA I SAHRANA 27

<b>motiv 1</b> Kolegijalnost je prepreka profesionalnom novinarstvu	<i>OLJA BEČKOVIĆ MIRI NEPOMIRLJIVE 29</i> <i>KO VIDI ONO ŠTO NOVINARI NE VIDE? 31</i> <i>O MERI SPONTANITETA U HAJCI 33</i> <i>KARIJERA ZVANA SMAJLOVIĆ 35</i>
<b>motiv 2</b> Kriminalizovati jedne znači biti na strani drugih	<i>OSKAR VAJLD MEĐU NOVINARIMA 38</i> <i>ŠTA TO BEŠE DUVANSKA MAFIJA? 39</i> <i>CANETOVE PRIJAVE ČEKAJU U FIOCI 42</i> <i>GIMME FIVE! 44</i> <i>HOBOTNICA OCCRP 46</i>
<b>motiv 3</b> Mediji nastoje da budu na vezi sa strukturama moći	<i>NAS DVA BRATA OBA RATUJEMO 47</i> <i>OD EVROFANATIKA DO VILIJA BRANTA 49</i> <i>KAFANA U MESTO REDAKCIJE 52</i> <i>REGRESIJA MILOŠA VASIĆA 56</i> <i>OSPORAVANJE OPTUŽNICA NEKAD I SAD 57</i> <i>DOJČINOVIĆ U PANK AKCIJI 59</i> <i>MATRICA SE PONOVO USPOSTAVLJA 60</i> <i>KRIMINALIZOVATI SRBIJU NA RAČUN CRNE GORE 62</i> <i>TUĐINCI U NOVOJ VLASTI 64</i> <i>SVI ROČKOVI MEDIJI 67</i>
<b>motiv 4</b> Kodeks licemerja u formuli 'o pokojniku sve najbolje'	<i>PRIMORDIJALNE PREDSTAVE I AKUSTIKA OZNAČITELJA 70</i> <i>IMA LI IDEOLOGIJE NA KVANTNOM NIVOU? 72</i>
<b>motiv 5</b> Učinak kumulativnih efekata medijskih šumova	<b>GLAVA II: SVE JE LAŽ I SVE JE PREVARA 75</b> <i>ZNAM ŠTA STE RADILI ZORANU ĐINĐIĆU 77</i> <i>JEDNAČENJE PO MESTU PREBIVALIŠTA 80</i> <i>PROROKOVIĆEV NIZ 83</i>
<b>motiv 6</b> Lične fiksacije ne znaju za prolaznost vremena	<i>ZAŠTO TEOFIL PANČIĆ NIJE RAZUMEO HANU ARENT? 86</i> <i>RUSKA KOLONA I FALSIFIKOVANJE SREBRENICE 89</i> <i>UMIVENI UZBUNJIVAČI 91</i>
<b>motiv 7</b> Problemi ideološkog argumenta: totalitet kontrole je mit (kritika panoptičkog koncepta)	<i>PRENESI ONO ŠTO SMO POSLALI DRUGIMA DA OBJAVE 92</i> <i>TRANSNACIONAL EKSPRES 95</i> <i>DRAGI GOST MILJKA RADISAVLJEVIĆA 97</i> <i>DVA POLA, A JEDNO TELO 100</i>
<b>motiv 8</b> Umreženost medija je osnov svakoj delotvornoj kampanji	

<b>motiv 6</b> Lične fiksacije ne znaju za prolaznost vremena	ALERGIJSKA REAKCIJA NA BEBU 102 KURIR I VREMENSKA MAŠINA 106
<b>motiv 9</b> Značenje je na maksimumu samo kada neki od označitelja nedostaje	GDE JE AVION, TU JE I CANE 108 PAZI, SNIMA SE! 109 CREDO QUIA ABSURDUM 112 PONOS I DIKA BBC-JA 115
<b>motiv 10</b> Ponavljanje istog u novinarstvu nije redundansa	MAŠIĆ I MATIĆ, DVE STRANE ISTE MEDALJE 117 TIŠINA TAMO! 120 POPOVIĆ SKIDA TABLU SA IMENOM 123 ISTORIJA BOLESTI ČOVEKA PACOVA 127 MONTIJEVI PASUSI 128 MORAMO DA PRODAJEMO NOVINE 132 PRAVO LICE B92 134 TA NEVEROVATNA POTREBA DA PRETERUJEMO 136
<b>motiv 7</b> Problemi ideološkog argumenta: kriterijum omalovažavanja	<b>GLAVA III: IZ CRNE GORE, S LJUBAVLJU</b> 139 DUKANOVIĆ KAO PREMIJER SRBIJE 141 BIBER RASUT PO SAJTOVIMA REGIONA 143 DVE CECE, DVE BRANKE I MOST 144 ŽVAKA O MAKIJAVELIZMU OPET JE U MODI 147
<b>motiv 2</b> Kriminalizovati jedne znači biti na strani drugih	VAŽNO JE SAMO DOBRO SE ZEZATI 151 JEDAN ME DRŽI, DRUGI UBRIZGAVA HEROIN 153 MOLDAVKA, BOGINJA PO MERI MEDIJSKE MAFIJE 156 DUNJA MIJATOVIĆ KAO NOVA HELGA KONRAD 158 THE NEVERENDING STORY 162
<b>motiv 12</b> Nevladine organizacije su instrumenti za postizanje medijskog cilja	MAJKA, ČERKA I SNAJA 165 UZMI SVOJE LAŽI IZ SOBE 23 168 KO STOJI IZA EKIPE KURIRA? 170 UDBAŠ IZ STUDENTSKOG GRADA 171 SVE JE ISTO SAMO BIROA NEMA 174
<b>motiv 11</b> Izdašnost afere je u njenoj trajnosti	AFERA DUGA 175 UHVATI ĐURKOVIĆA AKO MOŽEŠ 178 DVOJE SU SE TAKO SMUVALI 180
<b>motiv 4; motiv 13</b> Kodeks licemerja u formuli 'o pokojniku sve najbolje'; Patološki karakter odbrane u medijima	TIJANIĆ I SINDROM NESTAŠNOG DETETA 181 KAKO JE OZNAČITELJ ĐINĐIĆ PREŠAO NA DRUGU STRANU 183
<b>motiv 14</b> Devijacija pojma istraživačko novinarstvo	AVANTURISTA SALIVEN 186 KRATAK KURS IZ ISTRAŽIVAČKOG NOVINARSTVA 187 MOJA VULVA VAŽNIJA OD TVOG PROJEKTA 189 UCENJIVAČKA ORGANIZACIJA BIRN 190



	<p><b>motiv 12</b> Nevladine organizacije su instrumenti za postizanje medijskog cilja</p>	<p><b>motiv 14</b> Devijacija pojma istraživačko novinarstvo</p>	<p><i>I MI SVOG PRELEVIĆA ZA TRKU IMAMO</i> 192 <i>O JEDNOJ NAPRASNO OPŠTEPOZNATOJ STVARI</i> 194 <i>GEORGJIJEV KAO INSINUATOR</i> 296</p>
<p><b>motiv 15</b> Aferu se konstruišu prema plauzibilnosti njihovih elemenata</p>			<p><i>TRIBINE I TRIBINICE...</i> 198 <i>DANAS UDARA NA ĐINĐIĆA</i> 201 <i>STATISTIČARI SA CENZOLOVKE</i> 203 <i>ZORAN B. NIKOLIĆ VASKRSAO IZ MRTVIH</i> 205 <i>OKUPACIJA NAGRADE JUG GRIZELJ</i> 207 <i>VAŠE PRAVO DA NE POVERUJETE U NAJEDNOSTAVNIJE OBJAŠNJENJE</i> 211 <b>GLAVA IV: ... AND JUSTICE FOR ALL</b> 215 <i>AFERA RIVER</i> 217</p>
	<p><b>motiv 2; motiv 16</b> Kriminalizovati jedne znači biti na strani drugih; Pripadnici policije i tužilaštva su nalogodavci medijskih napisa</p>	<p><b>motiv 17</b> Izvršna kao moneta za potkusurivanje sudske vlasti</p>	<p><i>KOLIKO JE MEDIJSKIH VESNI PEŠIĆ BILO 2003. GODINE?</i> 219 <i>SVE JE TO PALATA PRAVDE OTHRANILA...</i> 222 <i>ODLIKUJTE SUDIJU KOJI VRAĆA PASOŠE MIŠKOVIĆU!</i> 223 <i>MIKI RAKIĆ OSVEŽAVA PROPALI BRAK</i> 227 <i>ONA SE BUDI</i> 229 <i>SAMO RECI DA JE TO PRITISAK NA SUDSTVO</i> 231 <i>LAŽNI ELIOT NES</i> 233 <i>AKO POTPIŠEŠ DA JE CANE ŠVERCER...</i> 236 <i>MA KO TE PITA ŠTA JE ISTINA</i> 238 <i>PUŠIĆ SABOTIRA ISTRAGU O NOVOSTIMA</i> 239 <i>MEDO BRUNDO, NE PONAŠAJ SE LUDO</i> 241 <i>U INOSTRANSTVU SE LAKŠE LAŽE</i> 245 <i>VUČIĆU ZA GODIŠNJICU ATENTATA</i> 247 <i>SNOVI O NOVOM „ZEMUNSKOM KLANU“</i> 248 <i>MARKONIJEV PROTIVU DAČIĆA</i> 250 <i>KOLUMNISTI NA IZNAJMLJIVANJE</i> 253 <i>IZ INSAJDERA PRAVO U BIRN</i> 254 <i>PUT ZA RAMALU</i> 255 <i>ČIME SE BAVIŠ VAN SEZONE ODMORA?</i> 256 <i>ODNEĆE NAM ZEMLJU OVI ARAPI</i> 257 <i>KRALJIČINA PLAŽA</i> 258</p>
<p><b>motiv 2; motiv 14; motiv 16; motiv 19</b> Kriminalizovati jedne znači biti na strani drugih; Devijacija pojma istraživačko novinarstvo; Pripadnici policije i tužilaštva su nalogodavci medijskih napisa; Politički ciljevi u sprezi sa otuđivanjem imovine i novca</p>	<p><b>motiv 18</b> Pokušaji provociranja međunarodnih tenzija</p>		<p><i>NAJPRE UVAŽENI INVESTITOR, A POTOM OKORELI KRIMINALAC</i> 260 <i>BLIĆ, NAJKORUMPIRANIJE SRPSKO GLASILO</i> 263 <i>ŠTA JE TO OSUMNJIČENI NARKO-BOS?</i> 266 <i>DRUŠTVANCE EXPERT UNIT</i> 268 <i>PLJAČKAMO, ALI TRANZICIONO</i> 270 <i>SASTANAK U TIČINU</i> 271</p>
<p><b>motiv 8</b> Umreženost medija je osnov svakoj delotvornoj kampanji</p>			

**motiv 8**  
Umreženost  
medija je  
osnov svakoj  
delotvornoj  
kampanji

RUKOPIS TUŽILAŠTVA ZA ORGANIZOVANI KRIMINAL 274  
UNIŠTITI FUTURU PLUS 276  
ASOCIJACIJA MEDIJA ASOCIRA ME NA MAFIJU 278  
JEDAN DATUM DA POVEŽE SVE OZNAČITELJE 280  
SLUČAJ ŠARĀANOVJIĆ 283  
PRE I POSLE ZAPLENE KOKAINA 286  
POSLEDICE TROMINUTNOG UKLJUČENJA 287  
DVE DRŽAVE, JEDNA HAJKA 288

**motiv 2; motiv 14;  
motiv 16; motiv 19**

Kriminalizovati jedne znači biti na strani drugih; Devijacija pojma istraživačko novinarstvo; Pripadnici policije i tužilaštva su nalogodavci medijskih napisa; Politički ciljevi u sprezi sa otuđivanjem imovine i novca

**GLAVA V: PREMIJERI ZA BRISANJE 291**

**motiv 20**  
Kriminalizacija  
postaje sredstvo  
za ucenu političkih  
saradnika

RAZLIKA I PONAVLJANJE 293  
AFERA BANANA, TREĆI ČIN 294  
JOVO BAKIĆ I KOLEKTIVNA AMNEZIJA 298  
24 MINUTA FAJRONTA U REPUBLICI 302

**motiv 7**

Problemi ideološkog  
argumenta: oportunist  
kao naličje ideologije

PREDNOST SINHRONIJE NAD DIJAHRONIJOM 305  
AVIONI, TAJNI RAČUNI, SKUPOCENI SATOVI... 309  
POSLOVI MATEMATIČARA MIŠKA 313  
KOPERNIKANSKI OBRT 315

**motiv 21**

Kulturni radnici  
u svojstvu  
političkog  
propagiranja  
segregacije

LARS FON TRIR U POKUŠAJU 317  
NISAM MISLIO NA TO 320  
DVE ČAĐAVE DVOCEVKE ILI PAR ZARĐALIH KAŠIKA 322  
TVITERAŠICA PEŠIĆ GAZI KROMPIROVU ZLATICU 324  
ZAŠTO SE HIPSTERAJ LOŽI NA BOTOVE? 326

**motiv 7**

Problemi ideološkog argumenta:  
oportunist kao naličje ideologije

HVALA TI, ZVEZDANE 328  
SAMO DA VUČIĆU NE IDE U PRILOG 332  
POSTULATI MILOVANA BRKIĆA 335

**motiv 22**

Pristrasno  
izveštavanje  
o vanrednim  
događajima  
otkriva pravu  
prirodu  
novinarstva

THE NUMBER OF THE BEAST 340  
KAKO SIMULIRATI PETI OKTOBAR U CRNOJ GORI 342  
SMAJLOVIĆEVA I UNS ŠTITE KOŠTUNICU 345  
VARIJACIJE NA TEMU MILENA AREŽINA 348  
OTAC I SIN NA TEŠKIM DROGAMA 351  
SJEČAŠ LI SE BRIFINGA NA KOJEM SI ME PROZIVAO? 354

**motiv 7**

Problemi ideološkog  
argumenta: oportunist  
kao naličje ideologije

LOGISTIKUJ ME NEŽNO 358  
PEŠČANIKOVI PROFESORI IZ DIJASPORE 362  
KLIZANJE OZNAČITELJA POD RATNE ZLOČINCE 365  
VEZA NEDELJNIKA VREME I NSPM 367  
POZDRAV IZ ROVINJA 371  
NEKO HOĆE DA UBIJE GOLUBARA 376  
SAMO ŠTO NAS NE POHAPSE 379  
SADIZAM JEDNE SPLIČANKE 382

<p><b>motiv 5; motiv 23</b> Učinak kumulativnih efekata medijskih šumova; Zloupotreba medijskih sloboda radi održavanja ucenjiivačkog potencijala</p>	<p><i>IMPERIJA RODIĆ UZVRAĆA UDARAC</i> 384 <i>REKETAŠI NA OKUPU</i> 388 <i>PODRUM U VELIKOM TRGU</i> 392 <i>DJ EGZIBICIONISTA</i> 395 <i>TAKO JE GOVORIO VUKAŠIN OBRADOVIĆ</i> 397</p>
<p><b>GLAVA VI: KAD PORASTEM BIĆU NOVINAR</b> 401</p>	
<p><b>motiv 19; motiv 24</b> Politički ciljevi u sprezi s otuđivanjem imovine i novca; Tajkunski ciljevi u sprezi s političkim</p>	<p><i>POMOĆ PRIJATELJA U NEVOLJI</i> 403 <i>MILAN BEKO JOŠ UVEK NA SLOBODI</i> 404 <i>SALFORD I POKUŠAJ LIKVIDACIJE</i> 407 <i>TVOJE ČERKE SU NARKO-DILERI</i> 409 <i>SLUČAJ C MARKET</i> 412 <i>ČEDA SKLAPA DIL SA MIŠKOVIĆEM</i> 414 <i>NOVAC ZA RUŠENJE MILA</i> 417 <i>ŠTA SE KRILO IZA PRIORITETA DOMAĆE KUPOVINE</i> 418 <i>PROFIL MANIPULANTA VUKOTIĆA</i> 420</p>
<p><b>motiv 13</b> Patološki karakter odbrane u medijima</p>	<p><i>KAD SATANIZATOR GLUMI ŽRTVU</i> 422 <i>AFERA DELIMUSTAFIĆ</i> 424 <i>POKUŠAJ SPREČAVANJA AFERE I SAM POSTAJE AFERA</i> 427 <i>KO TO PRATI OMBUDSMANA?</i> 430</p>
<p><b>motiv 2</b> Kriminalizovati jedne znači biti na strani drugih</p>	<p><i>NOVO ODELO JUGOSLAVA ČOSIĆA</i> 433 <i>TO SU SRCA DVA...</i> 435 <i>GDE PATROLA STADE, TI PRODUŽI</i> 437 <i>N1 U SAMOPORICANJU</i> 438</p>
<p><b>motiv 14</b> Devijacija pojma istraživačko novinarstvo</p>	<p><i>JAVNO SADISTA, PRIVATNO MAZOHISTA</i> 440 <i>IZLIVANJE TAMNAVE U ISTRAŽIVAČKO NOVINARSTVO</i> 443 <i>JEDNOM RADIKAL, UVEK RADIKAL!</i> 446 <i>JE SUIS BIRN</i> 448</p>
<p><b>motiv 6</b> Lične fiksacije ne znaju za prolaznost vremena</p>	<p><i>BITI ALEKSANDAR TIJANIĆ</i> 450 <i>SUKOBI NA RTS-U</i> 453 <i>EMISIJA NOVINARA SA KODNIM IMENOM</i> 455 <i>ZLOČINAČKO UDRUŽENJE ŽIVI</i> 458 <i>KAKO SE POSTAJE UZORAN NOVINAR POLITIKE</i> 462 <i>FORMULA NVO = ZAPAD</i> 464 <i>ĐINĐIĆ KRIV I ZA SMRT MILOŠEVIĆA</i> 467</p>
<p><b>motiv 25</b> Neuverljivost teorije zavere izvire iz njenog determinizma</p>	<p><i>VELIKO DOBRO I ANTIGONIN ČIN</i> 469 <i>OD MEĐUNARODNE KRIZNE GRUPE DO IWPR</i> 472 <i>LETEĆI CIRKUS NIKOLE VRZIĆA</i> 475 <i>ANTI-LAPLAS</i> 478</p>

	<i>HAG JE BOLEST, POZOVITE DOKTORA LEGIJU</i> 484
	<i>362 RAZLOGA DA BUDEŠ UBIJEN</i> 487
	<i>TREĆI METAK OD SUNCA</i> 493
<b>motiv 25</b> Neuverljivost teorije zavere izvire iz njenog determinizma	<i>PRAVNIK KOJI TO NIJE</i> 496
	<i>AFERA MREŽA</i> 501
<b>motiv 26</b> Ucenjivanje bogatih postaje opšte opravdano	<i>OMNIPOTENCIJA ZLE FIGURE</i> 504
	<i>IZA OGLEDALA</i> 507
	<i>SAMO SI JOŠ TI OSTAO, ZEMLJAČE</i> 510
	<i>GOTOVINA ILI ŽIVOT!</i> 515
	<i>SUSRET U HOTELU RIC</i> 518
<b>motiv 8</b> Umreženost medija je osnov svakoj delotvornoj kampanji	<i>BORIS TADIĆ INSTRUIŠE PRAVOSUĐE</i> 520
	<i>MARŠ, BODO, MARŠ!</i> 526
	<i>ŠTA SVE MOŽEŠ KAD SI DEMOKRATA</i> 529
<b>motiv 14</b> Devijacija pojma istraživačko novinarstvo	<i>KAKO DO PLAGIJATA? LAKO! SLUČAJ VREDNIH NAUČNIKA</i> 531
	<i>LONDON BRIDGE HAS FALLEN DOWN</i> 537
	<b>EPILOG</b> 545
	<b>ZAVRŠNA REČ</b> 553
	<b>ČLANCI IZ ŠTAMPANIH I INTERNET MEDIJA</b> 557
	<b>BIBLIOGRAFIJA</b> 580
	<b>REGISTAR IMENA I NAZIVA</b> 582

# UVODNA REČ

Ivan Tasovac  
direktor Beogradske filharmonije  
i ministar kulture i informisanja u Vladi Srbije 2013–2016.

Pokojni Stiv Tešić, novinar, a zatim pisac i kolumnista, dobitnik Oskara za scenario, rekao je jednom prilikom, kada su ga upitali šta je naučio iz novinarstva, da bi sve to, naučeno, mogao da svede na samo jednu stvar – da je krivac kojeg si upoznao uvek manje kriv od onog kojeg ne poznaješ.

Ja sam upoznao Ištvana Kaića, jednog od onih kojima su odavno nalepili etiketu – kriv, i to je osnovni razlog zbog kojeg danas pišem ovu recenziju.

Zato što znam da je Ištvan kriv samo zato što je pokušao da prodre u tajne odaje velikog medijskog zamka, onog koji, kao u Kafkinoj knjizi, gospodari nad našim gradom i našim životima.

Odatle, iz njegovih kula, svakog dana, na neku adresu, stigne ona vrsta optužnice koja ne samo da vas, unapred, proglašava krivim, nego vam i ozbiljno upropasti život.

Zašto se to radi, šta je poriv, motiv, da li oni koji to rade zaista veruju u to, kako se međusobno brane i štite, koje mehanizme koriste pri sastavljanju presude, to su sve elementi kojima se i Kaić, na šest stotina strana, bavi u ovoj knjizi, pokušavajući da odgonetne, sazna, i neki put čak i razume.

Baš zato je i ova knjiga dragocena, bez obzira na činjenicu da neće biti ništa manje osuđena od njenog autora, koji se drznuo da pipne u ono o čemu mediji najmanje žele da govore – u njihovu odgovornost.

A to jeste ključna reč za sve one koji žive van zamka. Da li može baš sve o njima da se napiše, da li može da se slaže, da se izvrće, pakuje, montira, tuži i presuđuje, bez odgovornosti?

Da li su zagovornici lustracije ikada taj princip lustriranja primenili na sebe, i na bilo kog iz sopstvenih redova?

Da li se iko ikada izvinio i za ono što je pisao i govorio o Đinđiću, Đukanoviću, Popoviću, Subotiću, Vučiću, a što nije bilo tačno, što je oboreno sudskim presudama, ili što su sami događaji demantovali?

Pritom, iako je ovo knjiga o svemu što se dogodilo upravo ljudima čija su to imena, oni nisu, u opštem sklopu priče o zamku, ništa više od odrednice (označitelji, kaže Kaić), primeri jednog načina koji se uvrežio, i koji, svakoga dana, uzima strašan danak.

Kada nema odgovornosti za reč, i to onu javnu, štampanu u ogromnim tiražima, izgovorenu pred velikim auditorijumom, onda počinjemo da živimo u nečemu što najviše liči na onu džunglu o kojoj je govorio Hemingvej, još jedan od velikana koji su počeli kao novinari, i u kojoj su ti koji pišu optužnice – šakali, a po njegovim rečima – „nema tog šakala koji će živeti od trave, kada nauči osnovnu lekciju o mesu: da uopšte nije važno ko je to meso za tebe ubio”.

Ti si tu da ga jedeš, oglođeš i da ne brineš o varanju. Stomak ti je snabdeven sjajnim kiselinama, i ništa ga neće mučiti.

To naročito važi za one iz našeg zamka koji su svoju profesiju shvatili kao priliku da budu važni, određuju šta je dobro, a šta loše, i da se, sasvim bezbolno, bez ikakve provere na izborima, bave politikom.

Oni ne pišu vesti o politici. Oni pišu ko treba da pobedi na izborima, a ko ne, oni vređaju glasače tvrdeći da im je izbor pogrešan, oni

određuju šta su, a šta ne glavne teme kojima neka politika, pogotovo ona koja je na vlasti, treba da se bavi, i na koji način da ih rešava.

I svaki prizvuk pukog obaveštavanja javnosti, što bi svako novinarstvo trebalo da bude, tu nestaje i biva zamenjen komesarskim proglasima i naredbama.

A svako ko se usudi da sumnja, biva pod hitno osuđen i medijski streljan.

To se dogodilo i Popoviću, Đukanoviću i Subotiću, kojima je čak i to što jesu bili prijatelji Zorana Đinđića, stavljeno na teret, istog onog dana kada je, u medijskom zamku, stvorena čuvena kovanica – držači ručki Zoranovog kovčega, koja je onda, bez milosti, primenjena na sve koji su, bilo gde, mogli da kažu da su bili i saradnici ubijenog premijera.

Oni, jednostavno, nijedan plus u tom zamku nisu imali. Sve vezano za njih je bilo loše, sve što su radili, prljavo, svaka odbrana unapred onemogućena.

Pretpostavka nevinosti za njih nije važila. Oni su tretirani kao nesumnjivi krivci, čak uz jednu krajnje ciničnu ocenu, korišćenu naročito u slučaju Stanka Subotića, kojem je u Beogradu suđeno pred Specijalnim sudom, da „treba da dođe u Srbiju i dokaže da nije kriv“.

Taj srednjovekovni princip – proći kroz vatru, izdrži pola sata pod vodom, polij se vrelin uljem i ostani živ – ovdašnji mediji su zdušno primenjivali govoreći o svakom od Kaićevih „označitelja“, o ljudima, ne dozvoljavajući im nikakav drugi način da se opravdaju, a pogotovo nikada ne postavljajući puko pitanje, civilizacijsko – zašto bi oni dokazivali nevinost? I zar nije posao onih koji ih tuže, da dokažu da su oni krivi? I zar nije posao medija da sve to samo prate, bez ikakvog upliva, a naročito bez etiketa i osuđivanja unapred.

Niko to nije uradio. Upravo suprotno, jedan od „okrivljenih“ je označen kao kriminalac, drugi kao cenzor, treći je mafijaš, četvrti tiranin, i taj patern se ponavlja, unedogled, podsećajući nas ne da smo se od nečeg sličnog izvukli, nego da samo još nismo došli na red.

Primeri koje je Kaić, uporan kao crkveni miš, pronašao, zavukavši se, neprimetno, u dugačke, tamne hodnike zamka, čitajući i beležeći hiljade stranica novinskih optužnica i presuda, da bi ih, potom, iskoristio u knjizi, više nego jasno pokazuju da se to – masovno medijsko suđenje i streljanje – zaista događalo, ovde, kod nas, da su mnogi, što svesno, što nesvesno u tome učestvovali, ali i da niko za sve to nikada nije odgovarao.

I to je glavno pitanje koje ostaje posle čitanja ove knjige. Da li će nekoga da opomene? Da ga natera da se preispita? Ili, ako je to nemoguće, da li ćemo mi ikada postati zemlja u kojoj će za

napisanu i izgovorenu reč, za laž, biti tražena i dobijena odgovornost.

I ta reč jeste ključna za potrebn nastavak ove knjige. I još više, za rušenje tog zamka, u čijem smo građenju svi mi, bar donekle, pomogli.

*Svima koji su na svojoj koži osetili kako mediji uništavaju živote*





# PROLOG



**N**a pitanje zašto su retke knjige koje govore o medijskim manipulacijama, odgovor je makar jednostavan: pisati o tome znači direktno prkositi svoj moći medija, sutra postati njihova meta i, u tom smislu, potpisati sebi presudu simboličke smrti. Premda bi to malo ko sebi pozeleo, nikakav problem s tim nemam, budući da sam u prethodnih nekoliko godina ispunio onaj uslov o kojem pisci i njihovi kritičari govore još od davnina, da se mora pisati iz sopstvenog iskustva, odnosno pobuđen onim događajima koji donekle prate i sam život pisca. U ovom slučaju, to nije samo motiv da iskoristim i preokrenem u svoju korist sve što mi se na tom polju dešava nego i glavna predispozicija da se stvari i pojave o kojima se ovde radi razumeju na jedan neposredan način, koji nije svako iskusio. Prvo što je diktirala moja situacija bilo je da što pre razumem da, kada se neko jednom na način na koji sam to činio zameri medijima, povratka nazad nema, da stvari više nikada neće biti iste i da sve drugo osim isterivanja stvari do kraja predstavlja poraz u delatnosti koja je uzgred i sasvim nenajavljeno postala moja glavna životna preokupacija. Ono što ostaje otvoreno i što nekako stalno lebdi nad glavom u pomisli da do svega toga možda nije moralo da dođe ili kako je nekada bilo drugačije, jeste pitanje da li mi je život zbog toga i uništen, ili još ima šansi da se izborim za njegov kvalitet.

Osim intimnog doživljaja kako neko na vrlo lak način postaje negativno ime u javnom prostoru, imao sam privilegiju da mnogo godina učim i na primerima onih koji čitavog života prolaze kroz to i koji, uprkos višedecenijskoj satanizaciji koja se nad njima sprovodi, uspevaju da ga održavaju u, šire govoreći, normalnim tokovima. Tako su se poklopile dve stvari: moje razumevanje političke stvarnosti koje delim s njima i neka vrsta konsekventnog učestvovanja u zajedničkoj sudbini zbog etiketiranja koje se s njih

automatski preliva i na mene, čime je ujedno bio usmeren i predmet kojim ću se baviti u budućnosti – da pokušam što profesionalnije da istražim šta mi se to dešava, kako do toga dolazi i kakve zakonitosti vladaju na tom do sada umnogome neistraženom, nemilosrdnom polju. Po ko zna koji put potvrdilo se da negativne stvari u životu mnogo čvršće povezuju ljude i približavaju ih jedne drugima na jedan neiskorenjiv, gotovo iracionalan način, pa sam tako jasno mogao da vidim da je nužda koja je njih svojevremeno primorala da se spoje identična onoj koja danas mene nagoni da budem na istoj strani s njima. Tako se desilo da, ne samo kao pisac u svom intimnom provizorijumu već i kao ličnost u javnom prostoru, svoje delovanje profilisem onako kako drugačije ne bih mogao niti umeo, u sličnom smislu u kojem je otac fenomenološke filozofije Edmund Huserl, sudeći po pismu njegovog prijatelja Romana Ingardena, na proslavi svog sedamdesetog rođendana, 1929. godine u Frajburgu, priznao da je njegov život visio o koncu onoga čime se bavio, što na početku pogovora za njegovu knjigu *Kriza evropskih nauka* ističu i njeni prevodioci Dunja Melčić i Zoran Đinđić.<sup>1</sup>

Huserlova učenja, zbog kojih sam bio upisao studije filozofije, napustio astrofiziku i time definitivno izneverio očekivanja svojih najbližih, međutim, zbog njihovih transcendentalnih osobenosti i uticaja koji imaju na imobilizaciju praktičnog života već 2002. godine sam postepeno počeo da napuštam i usvajam ono što je tada moj kompletan visokoškolski angažman u jednom dahu i bez ikakvih problema moglo da oceni kao čisto patološku pojavu, kakva je ona uistinu i bila – osnovne postavke Frojdove psihoanalize. Od tog trenutka, takoreći, započinje proces tzv. saniranja štete, tj. suzbijanja teorijsko-spekulativnog karaktera, svake trunke neodređenosti u govoru i pisanju i postepeno sve veće orijentisanje na detalje, te sićušne bombe čija je ubitačnost bila u tome što su, za razliku od svega do tada, delovale kao da se nalaze van svake ideološke kontaminiranosti, van svake rasprave i opovrgavanja, a istovremeno sposobne da unište sve takvo u širokom radijusu oko sebe.

<sup>1</sup> „Na kraju je Huserl odgovorio, vidno dirnut, ali jednostavno i kratko. Govor je završio rečima vrednim pažnje: 'Nešto od onoga što je rečeno moram da poremem, a to je pominjanje zasluga. Ja nemam nikakvih zasluga. Filozofija je bila misija mog života. Morao sam da filozofiram, inače nisam mogao da živim u ovom svetu', navodi Ingarden (Huserl, E., *Kriza evropskih nauka i transcendentalna fenomenologija*, Dečje novine, Gornji Milanovac, 1991, str. 395).

U tom smislu, ali ništa manje obavezujuće, ako je Huserl morao da se bavi filozofijom kako bi preživeo, za mene je počelo da važi obrnuto: da bih iole uspeo da funkcionišem u praksi, a ne samo u „nekom svom svetu“, morao sam da neutrališem ono transcendentno u sebi i budem svojevrstan „antifilozof“, što mi je donelo dosta problema na Filozofskom fakultetu, kako među studentima, tako i među profesorima, zbog kojih sam na neko vreme morao čak i da se udaljim s fakulteta. Đinđićevu smrt, koja tada koincidira, zbog njegovog karakterističnog bekstva od filozofije i uglavnom uspešnog potiskivanja svega ideološkog kakvo do tada nisam video ni kod koga, vrlo teško sam podneo jer sam se osećao kao da su time i moja nastojanja da budem shvaćen onako kako želim unapred osuđena na propast. Danas, kada se sećam ovog poprilično mučnog perioda kako po sebe, tako i po one oko mene, i to prvi put stavljam na uvid javnosti, sve mi deluje kao jedna sasvim druga dimenzija, takoreći „prošli život“, u odnosu na ono što se sa čovekom dešava kada zakorači u polje medija.

Ta osetljivost prema detaljima, koju sam s vremenom usavršio u psihoanalizi, tako da po tome danas budem ponajviše prepoznat, predstavlja treću predispoziciju za nastanak ove knjige. Gledano metodološki, u njoj sam samo primenio ono na čemu je svoje učenje zasniavao i Žak Lakan, poznati francuski psihoanalitičar druge polovine dvadesetog veka, ukrštajući termine do kojih je Sigmund Frojd došao u otkrićima svoje kliničke prakse s postavkama strukturalističke lingvistike čije je temelje postavio Ferdinand de Sossir, otprilike u isto vreme kada Frojdova psihoanaliza polako počinje da biva uvažavana, a koji se na jedan posve nov način bavio pitanjem kako reči dobijaju, menjaju i zadržavaju svoje značenje u jeziku. Najvažniji rezultat ovog ukrštanja Lakan je izrazio u formuli 'nesvesno je strukturirano kao jezik', što znači da je jezik u najširem smislu ono polje bez kojeg nesvesno i ne postoji, tj. polje bez kojeg se ne bi ni mogao detektovati rad nesvesnog oličeni u specifičnom odnosu neke reči ili imena i značenja koje poprima.

S takvom podlogom, posmatrajući i analizirajući rad medija, uvideo sam da je to polje neka vrsta demonstrativnog mehura, jezika izdignutog, ili bolje udvojenog da pokazuje kako funkcionise jezik kao takav, a koji se zatim, tako udvojen i izdignut, jednom oformljen spušta i ukida sve što postoji mimo njega. Sa sigurnošću se može reći da više ne postoji savremeni jezik koji nije fundiran u polju medija, što znači da nema ni etabliranja značenja koje to polje

ne diktira. Stoga, ukoliko je Frojdovo nesvesno strukturirano kao jezik, a jezika nema osim u polju medija, to znači da je nesvesno strukturirano baš u tom polju – posredstvom značenja koja dobijaju određena imena koja Sosir naziva označiteljima. Pojam nesvesnog u aspektu medija generalno se odnosi, dakle, na to kako imena počinju da znače to što nam naprosto znače ili, drugim rečima, kako označitelji dobijaju svoja označena.

Tokom rada došao sam do zaključka da je tezu da je medijsko polje zapravo performativ jezika neophodno objasniti posredstvom odnosa između dva ključna pojma: događaja i njegove obrade, tj. manipulacije. Inicijalno važi da događaj sam po sebi oličava fakticitet u smislu u kojem je struktura nekog fakticitea, neke činjenice, uvek svršeno događajna, tj. da u svojoj egzaktnosti može biti samo jedna i nikakva više. Tako idealizovan, apstrahovan i izolovan od svih obrada, međutim, ne samo da se potpuno gubi u medijsko-jezičkom polju nego od samog starta i ne postoji; štaviše, vrlo često se može reći da se, uprkos tome što faktički postoji, u medijskom smislu događaj nije ni desio dok god novinari na njega ne obrate pažnju. Poput reči koje tek upotrebom dobijaju svoje značenje, tako i događaj dobija svoju artikulaciju isključivo ulaskom u medijsko polje, a čim do toga dođe, onaj naime postojani fakticitet koji može biti samo jedan, briše se i seli u kontemplativnu kategoriju, beznačajnu jer je kao takva neartikulisana. Svaka artikulacija, ulazak ili situiranje događaja u medijsko polje podrazumeva njegovu obradu, a svaka obrada može se provizorno razumeti kao neka vrsta varijacije ili iskrivljenja koje sebe želi da predstavi kao onaj jedinstveni fakticitet. Tako se, u zavisnosti od toga kako koji medij izveštava ili pominje neki događaj, manipulacije javljaju poput onih silueta u filmovima koje ne dozvoljavaju omamljenom protagonistu da, pre nego što izgubi svest, izoštri protivnika, manje-više koncentrisane oko zajedničkog središta koje više nije moguće odrediti konkretno, već samo sekundarno i aproksimativno – figurativno, računanjem nekakve srednje vrednosti, koja opet zavisi samo od toga koliko je koja artikulacija široko otišla.

To znači da se fakticitetu, koji se neretko naziva i istinom, ne može prići nikako osim eventualno analizom njegovih obrada, tj. proučavanjem manipulacija čije lansiranje u tom smislu predstavlja bazičnu delatnost svakog novinarstva. Tako je isprva fakticitet, paradoksalno, primoran da postane analitičarev konstrukt, onako kako se, na primer, u geometriji ili tehničkoj perspektivi crtaju isprekidane linije ivi-

ca nekog tela koje ne možemo da vidimo, ali na osnovu onoga što možemo, znamo da su tu, što je logika identična onoj prema kojoj je Frojd u svojoj doktrini bio prisiljen da izvlači postoja-  
nje osnovnih konstrukcija traume, među kojima najpoznatija nosi naziv Edipov kompleks. Svaki događaj je, dakle, uvek već medijski događaj, kao što nema medijskog sadržaja u čijem stvaranju već nije inkorporirana jezička obrada, tj. manipulacija, što implicira da nema ni stopostotno objektivnog, nepristrasnog i istinitog novinarstva, već eventualno postoji samo težnja za tim. Pojmovi događaja i manipulacije, kako se to jasno vidi, u sličnom su uzajamnom odnosu kao u kvantnoj fizici položaj i brzina čestice iz Hajzenbergovog principa neodređenosti, gde je zbog dvojne prirode svetlosti nemoguće odrediti egzaktnu vrednost jedne, a da se usled osvetljenja već nije promenila druga fizička veličina, kao što se nikada ne može utvrditi idealni fakticitet nekog događaja, budući da ga jezik, odnosno medijsko polje, samom obradom menja, imputirajući mu već neko značenje koje zovemo kontekst.<sup>2</sup>

Postoje događaji koji sa sobom ne nose potencijal preterano složene analize, jer u njima i nema mnogo afiniteta da bi se izveštavanje vršilo na različite načine, dok s druge strane, postoje događaji koji zbog jakog afiniteta kao da zauvek ostanu nejasni, otvoreni, nedovršivi, te zbog načina na koji im se prilazi prouzrokuju večnu dilemu o sopstvenoj verodostojnosti, tj. sumnju u svaku obradu koja bi pledirala na fakticitet. U svaki događaj involvirani su određeni učesnici ili subjekti, koji u jeziku odgovaraju imenima ili označiteljima, a u zavisnosti od toga da li događaj poprima manji ili veći stepen manipulacije, imena u njemu dobijaju manje ili više postojano značenje, gde se u drugom slučaju kaže da počinju da se vezuju za određene događaje ili postaju prepoznatljivi po njima. Glavni problem s kojim sam se ovde susreo nastaje, međutim, onda kada se stvore obrade u kojima označitelji, zbog prirode događaja u kojima su odranije prepoznati, umesto da njihovo značenje, kao uvek do tada, bude izvedeno iz značenja događaja čiji su deo, najednom prelaze u fokus novinarske manipulacije i postaju, obratno, reper ili orijentir za određiva-

nje kompletnog značenja događaja. To znači da se, mimo svih stremljenja ka što objektivnijem, relevantnijem i istinitijem izveštavanju, već sama činjenica involviranosti određenog označitelja smatra dovoljnim razlogom da se svaki događaj u kojem taj označitelj učestvuje okarakteriše na manje-više identičan način – bilo da mu se pridodaju pozitivna ili negativna svojstva.

Pojava stvaranja negativnih označitelja, ipak, prema svemu na šta sam do sada nailazio, rađa ubedljivo najveće kohezivne tačke u medijskom polju, prema kojima se zatim ravna i sve ostalo u njihovoj neposrednoj okolini; kao što se prostor-vreme u opštoj teoriji relativiteta zakrivljuje u polju enormne gravitacije, tako i označitelji koji su se zadesili pored tog centralnog negativnog označitelja počinju da gube ona obeležja koja su imali ranije i bivaju isto tako negativni samo na osnovu sintaksičke blizine u koju su postavljeni. Nakon što sam ovo utvrdio i popisao najnegativnija imena u medijskom polju Srbije i Crne Gore u proteklih gotovo dvadeset godina, nije bilo teško uvideti da se neka od njih međusobno stalno povezuju na ograničeni broj načina, gde se svaki od njih neiscrpno ponavlja u dužem vremenskom periodu, pri čemu svako takvo periodično ponavljanje uspostavlja istu ili sličnu formu događaja – matricu. Tako sam izdvojio pet označitelja koji se uzajamno najviše prepliću, od kojih svaki već emituje sopstvenu koheziju unutar medijskog polja; pošto je tih pet označitelja najčešće povezano u grupama od tri i četiri, rešetke ekstrakohesivne snage nazvao sam triedrom i tetraedrom koji funkcionišu kao ekstremno negativno naelektrisani naboj unutar medijskog polja. To je, drugim rečima, značilo da sam uspeo da ocrtam svojevrstnu crnu rupu u kojoj sva profesionalna načela novinarstva na ovim prostorima najednom prestaju da važe, a novinari nezaustavljivo klize u singularitet svoje moralne izopačenosti, čiji sam sadržaj kroz šest ogleada u knjizi pokušao da prikažem.

Uz ovakav metodološki pristup i pomenute predispozicije, preda mnom se ubrzo otvorilo široko radno polje, koje sam sasvim opušteno mogao da baziram samo na vezivanju događaja i isticanju njihovog manipulativnog sadržaja. Budući da mi je u prvom planu isključivo jezička struktura i nesvesno, tj. medijska ravan radnji, mogao sam s događajima da činim gotovo šta sam hteo: da izaberem obradu po kojoj ću da ih spojim i da se tako prebacujem iz jedne godine u drugu, da putujem kroz vreme u istom pasusu ili čak istoj rečenici, dokazujući kako ono ne utiče na nesvesno,

<sup>2</sup> Poređenje koje uključuje Hajzenbergov princip neodređenosti dugujem pokojnom švajcarskom profesoru filozofije i teoretičaru medija Dejlu Žaketu, koji ga je koristio u kontekstu pitanja umešanosti novinara u tokove događaja o kojima je potrebno izveštavati (Žaket, D., *Novinarska etika: moralna odgovornost u medijima*, Službeni glasnik, Beograd, 2007, str. 295–296).

a onda da se pozabavim određenim protagonistom, ne znajući kuda će to dalje tačno da me odvede i koji će mi se sve putevi još otvoriti, čime sam čitaocu stavljao na uvid i svoj rad nesvesnog. Budući da su se novi putevi vrlo često iznova i iznova otvarali, pisanje je sve više počinjalo da liči na ono što programeri čine kada pišu potprograme, odnosno subrutine, pa čak i subrutine unutar subrutina, koje se po pozivu uvek u svojoj petlji izvršavaju unutar neke šire započete rutine ili komande. One, međutim, u literarnom smislu ne odgovaraju pukom ekskursu, jer na direktan ili indirektan način doprinose razumevanju i u rezultatu upotpunjuju nadređenu radnju ili tezu, pa tako ni svoje pisanje tokom rada nisam doživljavao linearno (ciljno), već pre stepenasto, gde su, figurativno, visina i dužina svakog narednog stepenika u tom silaženju do kraja knjige bile nepoznate (samo okvirno ciljno). U ovoj neplaniranoj, uzbudljivoj dvogodišnjoj avanturi, koja je proizvela demonstraciju prirode funkcionisanja medijskog polja, najviše sam uživao u momentima kada se obrem u nečemu što uopšte nisam planirao, znajući da jedna takva energija stvaralaštva i prostor koji sam otvorio ovakvim poluametničkim, hibridnim pristupom ipak imaju svoje granice i da neće moći da se istim intenzitetom održe tokom čitave knjige.

Zlatno pravilo glasilo je da o najbitnijim događajima nikada ne kažem sve na jednom mestu, čime sam dodatno dočaravao uticaj određenih medijskih matrica. Pristup pisanja 'teorija plus primeri' konačno je potpuno sahranjen i zamenjen logikom događaja, koje sam se u početku trudio nešto više da objašnjavam, a zatim sve manje, računajući da frekvencija istog ili sličnog u različitim događajima govori sama za sebe. U trenucima kada sam čitaocu želeo da omogućim vrtoglavu brzinu i osećaj prisustva, koristio sam glagolsko vreme prezent čak i u slučajevima nečeg vremenski udaljenog i tako mu približavao nesvesni splet koji prati događaj i vezuje ga za aktuelno vreme. Mislim da sam na ovaj način uspeo u onome na čemu sam od početka insistirao – da sameljem istoriju kao takvu i isporučim je u problemskim paketima; hronologije zato ima samo unutar šireg događaja, gde je bilo od ključne važnosti navesti određeni redosled radnji kako bi se pokazao mehanizam manipulacije ili rad nesvesnog.

Ovakvi ogleđi strukturirani u knjizi kao glave, osim što nadopunjuju jedni druge, nemaju striktnu tematsku celinu, iako bi se možda iz svakog mogao izvući po jedan ili nekoliko dominantnih motiva. Njihov inflatorni karakter

(svaka naredna je sve obimnija) potiče s jedne strane od dvostruke građe – od onoga čega sam se sećao i godinama čitao i učio o prošlosti, te onoga što sam aktivno beležio u monitoringu o događajima koji su se dešavali paralelno s mojim pisanjem – a s druge strane od toga što je tonus ukrštanja događaja s vremenom opao i što sam na takvoj podlozi kasnije želeo da isprobam ekstenzivnije opisivanje pojedinih događaja, koji će na kraju smiriti dinamiku knjige, učiniti da dostigne tačku zrelosti i zaokružiti njenu celinu. Naravno, početka pisanja trebalo je okvirno pripremiti, a onda tokom rada stalno dodavati sve ono što sam smatrao da je vredno da se pomene u gradnji glavne, kao i sporednih teza, razvrstati i fajlirati veći deo onoga što sam iz medija pronašao (više od 95 odsto sadržaja knjige), a zatim u svakom trenutku držati taj repozitorijum otvoren i, što se kaže, na jedan klik udaljen od korisnika, pa tako napraviti uslove za ne baš sasvim planirano biranje elemenata koji će sledeći biti ubačeni. Sve to iziskivalo je „ospoljeni mozak“, tj. moćan i stabilan računar s pozamašnom količinom RAM memorije, višezgarni procesor, 64-bitne veb pretraživače koji neće pucati pod naletom dvadeset do trideset celodnevno otvorenih kartica, a potom i kvalitetnu zaštitu od svih mogućih havarija: prekida ili resetovanja. Zato se usuđujem da kažem da bi pre deset godina bilo mnogo teže, a pre petnaest gotovo sasvim nemoguće napisati ovakvu knjigu – s gustinom informativnog sadržaja i dinamike od kojih se na momente dobija vrtoglavica.

U polju ekstremnog naelektrisanog naboja o kojem je tematski reč u knjizi, mnogi od protagonista više se ne ponašaju kao novinari; mete su unapred zacrtane, čin se izvršava pre promišljanja o bilo kakvoj odgovornosti, a kodeksi, u čijem su sastavljanju neki od njih i sami učestvovali, važe samo prividno, ili pak uopšte ne važe. Tako, iz ugla psihoanalitičkog proučavanja jezičke strukture, intervencije kojima doprinose organizacije poput BIRN-a, CINS-a i KRIK-a izgledaju samo kao naklapanja radi izazivanja nimalo „slobodnih asocijacija“ kod konzumenata. Nema tu ni traga od onoga što se nalazi u poznatom Sigma Delta Hi etičkom kodeksu novinara iz Sjedinjenih Američkih Država: „Novinari su odgovorni svojim čitaocima, slušaocima, gledaocima i jedni drugima. Novinari treba: da razjasne i objasne svoje izveštavanje i da javnost pozivaju na dijalog o ponašanju novinara; da ohrabruju javnost da iznosi zamerke informativnim medijima; da priznaju greške i da ih blagovremeno isprave; da razobličavaju

nemoralne postupke novinara i informativnih medija; da se drže istih visokih standarda kojima mere druge.“<sup>3</sup>

Zbog visoke kohezije manipulacija u događajima u kojima participiraju označitelji koji čine ovaj negativni naboj, njihove kreatore uglavnom karakteriše maliciozna tendenciozna delatnost; u velikom broju njih pronašao sam varijaciju kastracionog kompleksa (kukavičluka koji se predstavlja kao rujanje), koju sam nazvao sindrom nestašnog deteta, mada je mogla poneti i neko drugačije ime. One pak najgore nazvao sam medijskim atentatorima, prema poznatoj figuri po kojoj se s olovkom u ruci ili tipkanjem po tastaturi ponašaju kao da pucaju iz automatskog oružja. Ti isti koji ne veruju u medijsku pozadinu atentata i smatraju da ih niko, nikada i ni za šta ne bi kritikovao da jedan čovek nije ubijen, tvrdiće da ih tako zovem i da sam ovu knjigu napisao samo kako bih im se osvetio za ubistvo premijera, te da na neki perverznan način upoređujem Zorana Đinđića i Aleksandra Vučića, a ne njihov tretman u medijima. Takvima ova knjiga nije namenjena, iako je zbog njih napisana, već pre svega prosečnom, prisebnom čoveku, koji nije dozvolio intelektualnu kontaminaciju ega takve siline da se nikada nikome ne izvini za loše što je uradio, već prihvata greške koje je činio u prošlosti i pokazuje minimum napora da takve navike u svom budućem radu eliminiše.

Osim toga, posvetio sam je onima koje je svaki moj kontakt ili pokušaj kontakta tokom pisanja knjige podsećao na ponovno preživljavanje najvećih trauma u njihovom životu, iako u početku nisam shvatao zbog čega se toliko opiru i odbijaju da učestvuju u nečem za šta sam bio ubeđen da će sutra i njima koristiti. Mislio sam da to ima neke veze sa mnom, da su pročitali nešto o meni, stvorili pogrešnu sliku i da je to cena koju sada plaćam, pa sam ih ubeđivao da nisam novinar i da ih ne zovem da bih napisao nešto što ću zloupotrebiti protiv njih. Ni to, međutim, najčešće nije bilo dovoljno; neki su se javili samo jednom i odgovorili kratko, dok do drugih nisam mogao da se probijem bez prisustva onih koji su s njima bliski i koji su im garantovali da nemaju čega da se plaše. Treći su pak u načelu bili vrlo predusretljivi i obećavali pomoć, sve vreme paralelno odlajući trenutak kada bi to zaista i učinili. S njima je bilo najteže, jer sam na kraju morao da ih motivišem tako što sam, koristeći se medijskom arhivom, delove o njima napisao samo-

stalno i poslao da ih dopune ili isprave, što ih je konačno i otvorilo. Tek tada sam mogao jasno da vidim razloge izbegavanja i dubinu ožiljaka koje su pojedine epizode, od kojih svaka podrazumeva ozbiljan medijski linč, ostavile na njih. Otpor je zato bio više nego logičan: dok su se oni uglavnom trudili da taj deo života zaborave i nastave dalje kao da ga nikada nije ni bilo, ja sam ih terao da se sećaju i da nauče da žive rame uz rame s onim od čega su se svom silinom sklanjali.

I dalje sam uveren da je to ispravan put i, svestan da sam naćeo samo mali deo onoga o čemu se gotovo ništa ne zna, voleo bih da moja knjiga ohrabri sve one do kojih nisam stigao, iz ma koje sfere javnog života dolazili – da jednom do detalja progovore o svojim lošim iskustvima s medijima i novinarima, osvetle mračnu stranu onoga što je do sada stajalo zatamnjeno i ne dozvole da tema o medijskim slobodama u Srbiji prevlada onu o odgovornosti istih tih medija prema pojedincima i društvu u celini. U protivnom, ti isti mediji i novinari, koji već više od petnaest godina ne žele da menjaju svoje navike, kao i njihova kvaziintelektualna, politička i tajkunska podrška, sutra će biti prvi koji će reći da bez njih ne bi bilo ni približavanja evropskoj porodici naroda i njihovim standardima, iako su sve vreme činili ono što pristojnim i odgovornim društvima nimalo ne dolikuje. Taj bezobrazluk im se nipošto ne sme dozvoliti.

Najzad, zahvalnost dugujem svima koji su mi pomogli tokom procesa stvaranja i izdavanja knjige, bilo da su provodili sate iščitavajući rukopis i beležeći sugestije i ispravke, bilo da su odvojili samo jedan tren kako bi mi za vreme tog nemalog putovanja pružili potrebnu informaciju ili određeni savet. Među njima su po sećanju i bez naročitog redosleda: Selena Tasić, Milana Brisić, Vladimir Abramović, Mina Muković, Vladanka Malović, Ksenija Vučić, Šemsudin Radončić, Jovica Trkulja, Zoran Piperović, Vojislav Tufegdžić, Mijat Damjanović, Nikola Samardžić, Velimir Ćurgus, Ivana Novaković, Jelena Trivan, Branka Stanković, Senad Pećanin, Srđan Kusovac, Vladimir Đukanović, Mića Jovanović, Irina Veljković, Dejan Vuk Stanković, Rade Jerinić, Marija Nenežić, Ivan Taso-  
vac, Ivan Radovanović, Petra Cvijić, Aleksandar Panić, Goran Gmitrić, Goran Veselinović, Damir Radulović, Pavle Farčić, Mario Kojić, Petar Luković, Milan Marinković, Nevena Živić i drugi. Moj drugi par očiju, ono bez čega nijedan pisac ne može, i osoba koja je u porodičnim uslovima i neretko do duboko u noć doterivala onaj prvi, najsiroviji materijal bio je moj prijatelj Marko Matić, sa kojim gotovo

<sup>3</sup> Isto, str. 392.

jedino komentarišem medijska zbivanja i koji od samog početka našeg prijateljstva uspešno popunjava sve moje rupe u znanju. Vladimiru Popoviću zahvaljujem na dragocenim mentorskim savetima, što mi je pružio šansu da se upoznam sa svim onim do čega ne bih došao bez njegove pomoći, na vremenu koje je utrošio da bi rukopis izgledao što sadržajnije i detaljnije, i što je u meni, na kraju krajeva, prepoznao određene sličnosti sa sobom, štiteći me. Bez njega kao ključne inspirativne pojave ova knjiga ne bi bila to što jeste. Sve to ipak pada u drugi plan naspram onog što dugujem svojim roditeljima, koji su me trpeli i onda kada to nije imalo baš mnogo smisla i koji mi, uprkos tome, i dan-danas pružaju punu podršku.

U Beogradu,  
29. septembra 2017.



GLAVA I

ČETIRI

OZNAČITELJA

I SAHRANA